

GARLICKS, PRETORIA'S LEADING DEPARTMENT STORE.

GARLICKS-PRETORIA 100 YEARS

by Suzette Jacobs

Founded on 3 May 1887 Garlicks-Pretoria celebrated its centenary last year.

The founder of the Garlick organisation, Mr John Garlick, was born in Algakirk in the county of Lincolnshire, England, in 1852. At the age of 20 he came to South Africa and after a few years, which were spent in gaining experience of local conditions, he opened his first shop in Cape Town in 1875.

Mr Garlick was a pioneer in gaining first-hand knowledge of the country and its needs, travelling from town to town by Cape cart and at times by ox-wagon, always pressing on to the North. Once his business was firmly established in Cape Town, he opened branches in Johannesburg, Kimberley, Port Elizabeth, Durban, Bulawayo and Salisbury. During this period of development he became associated with a business in Pretoria, then known under the name of Hobbs & Millar - subsequently known as "Millars", and now "Garlicks".

Mr Garlick's primary interest was the development of the drapery business. In addition he was interested in the development of office efficiency. Apart from that he was always seeking new methods of doing things which would be of use in furthering the interest of the country, and he was usually amongst the first to import new merchandise such as had never previously been brought into the country. Among other things he imported the first safety bicycle and the first motor tractor to this country. He also imported the first motorcar for sale, as the result of which one of the Cape's first motorcar businesses was established. He was a great horticulturist and had a keen interest in agriculture and farming conditions. He also had the nation's interest at heart - at one time being a member of Parliament in the old Cape government. He was mayor and for many years a city councillor in the Cape Town council, and will be remembered for his philanthropic work and generous contributions towards health and welfare organisations.

In the year 1911 his business which was until then known as "John Garlick" was converted into a private company and registered under the name of "Garlick Limited". Upon the death of Mr John Garlick in 1931, his son, Mr R.C. Garlick, was appointed chairman and managing director of the company.

Mr William Millar, who founded the business of Millars, Pretoria, arrived in South Africa from his native Scotland in 1879. After spending 18 months in Cape Town, the Native Rebellion broke out and he joined up with the forces. When the rebellion was settled he returned to Scotland, but South Africa had claimed his love and he came back in 1881 and joined the firm of John Garlick in Cape Town.

In 1882 he was in Barkly East when the rush started for the gold in Barberton. This attracted him so much that he left Kimberley for Barberton in a donkey wagon. On the way there, however, a stop was made in Pretoria and he decided to stay there because he thought it would be a good place to start a business in. Mr Garlick, coming up a few months later, agreed with him, and

in 1887, the year of Queen Victoria's Jubilee, Mr Millar commenced a business in Pretoria with a partner named Hobbs. The firm of Hobbs and Millar occupied a site in Church Street East, close to the present building, and they also had a branch in Church Street West.

In those far-off days there were no trains, motor vehicles or aeroplanes to bring the latest fashions to Pretoria - only the slow, lumbering ox-wagon which had to carry all the stocks from the coast. But life was pleasant and business progressed somehow. At "Nachtmaal" time the farmers and their families trekked into town by wagon. Church Square was then covered with grass and there was a long white building - the church - around which the wagons outspanned. Weddings and christenings were great occasions and many were the brides who were dressed in the showroom of Garlicks.

In 1921 Mr Millar retired after an active business career of 35 years. On his retirement the business was taken over by Mr A.E. Reich; the trading link which Mr John Garlick established with Mr Millar in the late 1880's continued with Mr Reich on a partnership basis. Eventually in 1932 the name of the firm was changed from Millars to Garlicks, and Mr Reich carried on the successful management of the business until his retirement in 1953.

On the occasion of the Diamond Jubilee of the firm in 1947, Mr Reich paid a tribute to the public who made it possible for the store to carry on business throughout the heartbreaking period of the Second World War. They bore with the firm in the rationing of goods which were in short supply and made do with merchandise that was available. The matter of staff was no easy problem during this period and 12 of the staff of 20 men as well as many of the girls joined up with the armed forces. One of these girls was chosen as a representative of the South African Nursing Services to take part in the victory parade in London.

1947 was also the year of the royal visit to the Union of South Africa. It has been said that Pretoria topped every town for beautiful, lavish decorations during the visit of the Royal Family to the capital. Some fine work was indeed done by display men and municipal employees alike. Due to excellent displays by the window dressers of Garlicks, their building attracted much attention, and it was no wonder that the first prize in the Royal Visit Window Competition was won by Garlicks.

In 1948 Garlicks became a public company, and today is recognised as the country's leading family department store group; this distinction is due in no small measure to the contribution made by its Pretoria stores.

In 1962 Garlicks-Pretoria moved to the present-day building and in 1975 a branch was opened in the Sunnypark Centre.

We salute Garlicks on their 100th birthday - a century of service to a community is no mean feat - and we wish them every success for the next century.

(Material for the article was obtained from Garlick's archives.)

1987-07-29

1888-1988 - 100 JAAR NEDERLANDS KONSULAAT-GENERAAL IN TRANSVAAL

deur C. de Jong

In 1982 is aandag gewy aan die aanstelling van die eerste Nederlandse konsul te Kaapstad in 1857, 125 jaar tevore.¹⁾ In die 19de eeu het die Nederlandse handel met en emigrasie na Brits Suid-Afrika, hoewel beskeie, geleidelik toegeneem en dit het 'n konsulaat in die Moederstad wenslik gemaak. Die instelling hiervan het nogal lank uitgebly omdat Nederland voorheen geen buitelandse konsuls in sy kolonies toegelaat het nie. Dit moet beskou word as oorblyfsel van die "pacte colonial" tydens die laat-Merkantilisme in Nederland in die 19de eeu.²⁾ Ter wille van diplomatieke wederkerigheid het Brittanje geen Nederlandse konsuls in sy kolonies, waaronder die Kaapkolonie, toegelaat nie.

Na 1850 is die laat-Merkantilisme met sy beskermende beleid geleidelik deur 'n liberale ekonomiese beleid vervang. Brittanje het daarby die voortou geneem en Nederland het spoedig gevolg. In die jare '50 het Nederland sy kolonies vir buitelandse konsuls oopgestel en wederkerig toestemming ontvang om in talle lande, waaronder die Britse ryk, konsulate te open. Op 25 Maart 1857 het koning Willem III Olof John Truter, koopman te Kaapstad, tot erekonsul, d.w.s. sonder salaris, aangestel en op 28 Julie het Truter die Exequatur van koningin Victoria gekry, d.w.s. sy aanstelling is goedgekeur. Sy titel was konsul-generaal.³⁾

Die konsulaat-generaal het in Julie 1957, 100 jaar later, die voormalige kosterhuis van die Lutherse kerk langsaan in die Strandstraat betrek. Die kerk is in 1787 gebou. In die gebou is daarna met geldelike steun van die Zuid-Afrikaanse Stichting Moederland (ZASM) te Amsterdam 'n pragtige venster met die wapenskild van al die Nederlandse goewerneurs van die Kaapkolonie in kleure aangebring.¹⁾

Die amp van erekonsul was onbesoldig, maar tog baie gewild weens die aansien wat dit verskaf het en gewoonlik gedemonstreer is met 'n pragtige uniform met goudgalon, 'n steek en 'n eresabel, en weens die relaties met hoogwaardigheidsbekleërs en die sakewêreld wat die amp verskaf het. Gewoonlik het die erekonsul ook 'n ridderordemedalje ontvang. Hy was meestal 'n vooraanstaande sakeman.

Gegadigdes vir 'n Nederlandse konsulaat in Pretoria

Die geskifte van G.G. Ohrig, U.G. Lauts en Jacob Stuart in Nederland het daar die aandag op die Groot Trek en die Boererepublieke gevestig. Reeds in 1852 het Jacob Meihuizen, handelaar in koloniale ware te Amsterdam, koning Willem III gevra om aanstelling as saakgelastigde óf as konsul van Nederland in die Zuid-Afrikaanse Republiek Transvaal (ZAR). Die Nederlandse regering het van die aanstelling van so 'n ampsdraer afgesien om die volgende redes: (1) Transvaal is staatkundig te wanordelik en ekonomies te onontwikkeld gevind; (2) hoewel die Britse regering die ZAR by die verdrag van Zandrivier in 1852 as selfstandige staat erken het, het hy voorlopig die ZAR tot sy invloedssfeer gereken en die Nederlandse regering meegedeel dat hy die genoemde aanstelling onwenslik vind; (3) Meihuizen is vir so 'n aanstelling ongeskik geag.⁴⁾

In Februarie 1865 het B.G.A.D. Arnoldi, afkomstig van Monnikendam en arts te Pretoria, die Nederlandse regering om benoeming tot konsul in die ZAR gevra, maar die Nederlandse konsul in Kaapstad het die benoeming afgeraai, moontlik omdat hy Transvaal te onbelangrik gevind het. In 1876 het die Tweede Kamer (Volksraad) 'n begrotingspos vir 'n Nederlandse konsul in die twee Boere-republieke goedgekeur, maar van so 'n benoeming het niks gekom nie.⁵⁾

Die Transvaalse sege in die Eerste Anglo-Boere-oorlog 1880/81 het die belangstelling in Nederland vir die ZAR en Suid-Afrika aangewakker. In 1881 is dan ook die Nederlandsch-Zuid-Afrikaanse Vereniging (NZAV) gestig om die betrekkings tussen die Boererepublieke en Nederland te bevorder. Die regering van die ZAR het in 1882 die NZAV gevra om by die Nederlandse regering vir aanstelling van 'n konsul in die ZAR te pleit. Die NZAV het die versoek aan die Ministerie van Buitenlandse Zaken voorgelê en dié het blykbaar sollisitante opgeroep. Onder hulle was voëls van baie verskillende vere, by name De Vogel en Juta in Transvaal, 'n gepensioneerde kaptein van die infanterie J.G. Valter in Kaapstad en L.D. Borel, oesterkweker en vroeër by die Transvaalse polisie, asook 'n gepensioeneerde sersant van die Koninklijke Nederlandsch-Indische Leger in Nederland. Die Ministerie het die toestande in die ZAR nog nie geskik geag om 'n konsul daar aan te stel nie.⁶⁾

Dié toestande het in 1886 ingrypend verander weens die ontdekking van die Groot Goudrif aan die Witwatersrand. Plotseling het die agtergeblewe Transvaal 'n belangrike gouduitvoerder en handelsland geword. Toe kon die Nederlandse regering die benoeming van 'n konsul in die ZAR nie langer uitstel nie. Die sollisitante was toe van 'n beter gehalte as in 1882. Hulle was Dr. W.J. Fockens, oud-burgemeester van die dorp De Leek, wat in Zuid-Afrika gevestig was,⁷⁾ vermoedelik Dr. E.J.P. Jorissen, oud-Staatsprokureur van die ZAR, en H.C. Bergsma. Laasgenoemde het die beste kwalifikasies en meeste ervaring besit en is derhalwe tot konsul-generaal van Nederland benoem.

Lewenskets van H.C. Bergsma

Hendrik Christiaan Bergsma is gebore in die dorp Bunnik by Utrecht op 23 Julie 1829 as seun van Theodoor Paul Bergsma, beroep my onbekend, en Christina Johanna Casius.⁸⁾ Hy het 'n goeie skoolopleiding ontvang en my onbekende vakke in Amsterdam en Delft (setel van die latere universiteit vir tegniese wetenskappe) gestudeer, maar sy studies nie voltooi nie. Hy vestig hom as koopman in Utrecht en trou daar met Carolina Wilhelmina Walraven, gebore te Djokja op Midde-Java in 1832. Sy en/of haar familie in Oos-Indië is die oorsprong van die bande tussen die gesin Bergsma en dié kolonie.

Sy biograaf in "De Volksstem" skryf dat sy lewe rustig verloop het totdat hy gehoor gegee het aan sy sluimerende sin vir avontuur. Die aanleiding was sy briefwisseling met prokureur Vels⁹⁾ te Fauresmith, later Staatsprokureur van die Oranje-Vrystaat te Bloemfontein. Bergsma het besluit om met sy gesin na Suid-Afrika te emigreer en sy eggenote was weens haar geboorte in 'n kolonie eweneens die regte tipe emigrant. Hul besluit was 'n groot waagstuk, want veral die Boererepublieke was nog baie onontwikkeld, selfs agterlik, en te-leurstellings kon nie uitbly nie.

Hy, sy vrou in blye afwagting en sy drie kinders het hulle te Rotterdam in 1861 ingeskep op die 'Zaanstroom', onder kaptein Schaap, na Kaapstad. Hulle het na 'n taamlik voorspoedige reis van 26 dae op 2 September 1861 in die Moederstad aangekom. Op see is hul dogter Christina Johanna Oceana gebore; sy dank haar derde doopnaam aan haar geboorte op die Atlantiese Oseaan. Hulle het per ossewa in 47 dae van Kaapstad na Fauresmith getrek. Dié dorp en die Vrystaat het Bergsma nie beval nie en hy het besluit om na Kaapstad terug te keer. 'n Reisgenoot aan boord het hom in Potchefstroom gevestig en hom uitgenooi om na dié dorp te kom. Hy het daartoe besluit; daarvandaan kon hy na Natal reis en na Nederland terugkeer. Die aankoms in Potchefstroom, destyds hoofstad van die Zuid-Afrikaansche Republiek (ZAR) het hom vermoedelik nog erger ontstel. In Transvaal was naamlik 'n burgeroorlog aan die gang. Terwyl die gesin Bergsma die dorp binnegetrek het, beskiet kommandant-generaal Paul Kruger se kommando die dorp van die ander kant! Gelukkig het rus en kalme spoedig na Transvaal teruggekeer. Potchefstroom het Bergsma goed beval. Hy was daar twee jaar in diens van die handelaars Miller & Co. Daarna rig hy saam met die gebore Duitser Friedrich Heinrich Jeppe (Rostock 1834 - Pretoria 1898) wat ook handelsbediende in Potchefstroom was, en wat op 26 Desember 1866 tot posmeester van die dorp benoem is,¹⁰ op 8 Mei 1866 die tweetalige weekblad "Transvaal Argus" op. Jeppe het as redakteur van die Engelstalige deel opgetree, Bergsma het die Nederlandstalige deel geredigeer. Drukker was P. Borrius. Die koerant was die eerste private koerant in die ZAR. Dr. Rutherford het in 1871 'n koerant gestig, dit is die "Transvaal Advocate" genoem en het pro-Brits, dus anti-republikeins geword. Dit is begryplik dat Staatspresident T.F. Burgers toe 'n pro-republikeinse koerant wou stig. Die kapitaal- daarvoor is in 1873 byeengebring deur Staatsekretaris N.J. Swart, Staatsprokureur J. Buchanan, posmeester-generaal F.H. Jeppe en posmeester H.C. Bergsma. Die nuwe koerant is "De Volksstem" genoem en die eerste uitgawe het op 9 Augustus 1873 in Pretoria verskyn.

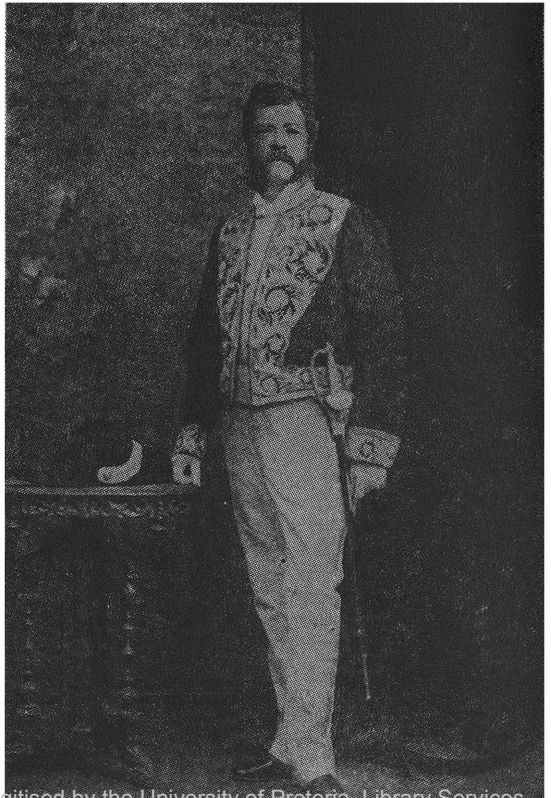
Bergsma word in 1865 sekretaris van die Volksraad van die ZAR wat in dié jare afwisselend in Potchefstroom en die meer sentraal geleë Pretoria vergader het, wanneer dié liggaam in eersgenoemde dorp - die hoofstad - byeen was. Die regerings van die Boererepublieke het graag Nederlanders vir klerkewerk gebruik, so ook Bergsma. Hy is in 1867 as plaaslike Landdrosklerk en publieke aanklaer aangestel. Landdros was toe Dr. W.J. Otto tot 1870, daarna Andries Goets. Ampsdraers in die republieke is destyds in geheel uiteenlopende funksies benoem en Bergsma is dan ook aangestel as posmeester van sy dorp. Een van sy voorgangers was F.H. Jeppe.

In 1872 het die kort tevore verkose Staatspresident Thomas François Burgers Bergsma tot Ouditeur-generaal, belas met die toesig op en kontrole van die staatsinkomste en -uitgawes, benoem, en in 1873 tot Weesheer, belas met die beheer van die Weeskamer. Die Weesheer wat sy voorganger was, het gevlug en die finansies van die Weeskamer in wanorde agtergelaat. Bergsma en sy gesin het na Pretoria verhuis. Hy het toegetree tot die kring van Burgers' Hollanders, merendeels bewake en almal toegewyde hoofamptenare en medestanders van die President. Verskeie van hulle was vrymesselaars net soos Burgers. 'n

From: „*Centenary Album Pretoria's first century in illustrations*”,
Pretoria 1952, p. 25

President Burgers with a group of officials in 1876. Front row: N. J. R. Swart, Secretary of State; President T. F. Burgers; Dr. E. J. P. Jorissen, State Attorney; J. J. Meintjies, Registrar of Deeds. Back row: W. J. van Gorkom, Superintendent of Education; H. C. Bergsma, Orphans Guardian; H. van Breda; H. Stiemens; R. Baron de Selys de Franson, Belgian Consul; Theod. Tromp, private secretary to President Burgers; W. Skinner, Landdrost.

Hendrik Christiaan Bergsma,
1829–1899, eerste konsul-generaal
van Nederland in Transvaal
1888–1895

Uit: „*Gedenkboek van de Nederlandsche Vereeniging te Pretoria*”,
Pretoria 1923, p. 8

Foto toon Burgers, omring deur sy tien hoofamptenare, van wie sewe gebore Nederlanders, onder andere Bergsma.¹¹⁾ Hy het by geleentheid ook as veilingmeester gedien, onder meer by die groot veiling van plase van wyle Magnus Forssman, landmeter-generaal, kort na dié se oorlyde in 1874.¹²⁾

Op 12 April 1877 het die Britse regering Transvaal geannekseer en die ZAR het verdwyn. Die meeste van Burgers' Hollanders, onder wie Bergsma, het onder Britse bewind nog 'n tyd lank in hul amp gebly. Hulle het dit in die klein samelewing moeilik gevind om 'n private betrekking te beklee en was ongetwyfeld teleurgestel deur die Transvalers se opposisie teen die verligte, vooruitstrewende Burgers, hul tweedrag en hul slap verset teen die handvol Britte wat hul land vrymoedig geannekseer het. Na 'n paar jaar het vrywel alle Burgers' Hollanders ontslag geneem of gekry en tot die opposisie onder leiding van S.J.P. Kruger toegetree of Transvaal verlaat.¹³⁾

In die Anneksasietyd onder Britse bestuur het Bergsma enkele male ook as waarnemende magistraat opgetree, eenmaal twee maande lank, weens ongesteldheid van die toenmalige magistraat. Bergsma het hom vervang tydens die besoek van die Britse Hoë Kommissaris Sir Bartle Frere uit Kaapstad aan Transvaal in April 1879. Hy moes Frere in amptelike hoedanigheid verwelkom. Hy het weens druk werksaamhede op 1 Mei 1878 bedank as Ouditeur-generaal. Hy het as waarnemende Weesheer aangebly tot Augustus 1880. Toe het hy ontslag geneem, hoofsaaklik weens ongesteldheid van sy moeder in Nederland, en met sy eggenote en vyf kinders na Nederland teruggekeer.

Hy en sy vrou het sewe jaar rustig in Utrecht gewoon. Hul huis daar het Salatiga geheet, genoem na 'n bekende bergdorp op Midde-Java. In hierdie jare het Bergsma 'n reis na Oos-Indië onderneem, vermoedelik saam met sy vrou. Sy het waarskynlik die naam Salatiga en dié reis na haar geboorteland voorgestel.

Hy is ingeвоelge Koninklijk Besluit No. 7 van 16 Maart 1888 benoem tot konsul-generaal van Nederland vir die ZAR te Pretoria. Sy biograaf in "De Volksstem" van 20 April 1895 berig oor sy ampsvervulling: "Hij kwam opnieuw te Pretoria wonen, waar zijn talrijke oude vrienden zijn terugkomst met vreugde begroetten en hij nog meer nieuwe vrienden maakte. Bergsma's gastvrijheid was spreekwoordelijk onder Hollanders en Afrikaners en gedurende zijn lang verblijf in onze Republiek onder verscheidene hoogst verantwoordelijke betrekkingen heeft nooit iemand zijn rechtschapenheid in twijfel getrokken en blonk hij onder zijn medeburgers uit door plichtsbesef en afkeer van twijfelachtige handelingen in bezigheid of in het private leven. Ook Mevrouw Bergsma was oprecht gewaardeerd ..." Ook sy het 'n gewaardeerde plek in die gemeenskapslewe in die klein hoofstad van die ZAR ingeneem. Sy is 60 jaar oud op 8 November 1892 daar oorlede en begrawe. Hy het in 1895 afgetree en is opgevolg deur F.J. Domela Nieuwenhuis, in sy hart uitgesproke pro-Boer wat sy amp in die moeilike oorlogstyd 1899-1902 onder Britse besetting nougeset waargeneem het.

In 1886 is Johannesburg gestig. Weens die vinnige opkoms en uitbreiding van hierdie sentrum van die goudvelde aan die Witwatersrand het die Nederlandse regering daar in April 1889 'n visekonsulaat gevestig. Die eerste vise-konsul was H. de With, gebore te Groningen op 10 November 1842 en reeds op 1 Oktober 1889 te Pretoria oorlede. Johannesburg het uitgegroeï tot die ekono-

miëse, finansiële en kommunikasiehoofstad van Suid-Afrika. Daarom het die Nederlandse regering in 1936 sy visekonsulaat verhef tot vol konsulaat. J.M. Donker het toe dié pos beklee. Die volgende stap was die verheffing van die konsulaat tot konsulaat-generaal in 1952. In Pretoria, die bestuurshoofstad, is toe die konsulaat-generaal vervang deur 'n amptenaar wat in die Nederlandse ambassade gevestig is.

Na sy aftrede as konsul-generaal het Bergsma hom by Montreux in Switserland gevestig, in die Hôtel de Hollande, waar hy vermoedelik afgetrede landgenote aangetref het, in die wyk La Marsche van die Commune des Planches. Daar is hy op 15 Junie 1899 70 jaar oud oorlede.¹⁴⁾

Hy het ses kinders gehad. Hul name is die volgende:

Theodoor Carel, in 1894 te Pretoria gevestig.

Catharina Maria Anna, in 1894 eggenote van Frits Casper Stiemens, seun van Hendrik Stiemens, die eerste goewermentsonderwyser in Transvaal, en in 1913 aangedui as "civil servant" en inwoner van Pretoria.

Jelle Roelofs, in 1894 wonend te Malang op Java in Nederlands Oos-Indië.

Christina Johanna Oceana, gebore onder seil van Rotterdam na Kaapstad op die Atlantiese Oseaan in 1861 en daarom Oceana genoem, in 1894 eggenote van Hendrik Elink Schuurman en wonend te Malang op Java.

Willem Bernardus, in 1894 wonend te Blitar op Oos-Java.

Jacoba Clara, in 1894 onmondig en ongetroud en in geval van oorlyde van haar vader tydens haar minderjarigheid onder voogdy van haar swaer Frits C. Stiemens wat ook as testamentair executeur of vereffenaar van Bergsma se boedel in 1899 opgetree het.¹⁵⁾

Van sy ses kinders het drie hulle op Java gevestig en daar 'n bestaan gevind. Drie kinders het in Pretoria gebly en nageslag in Suid-Afrika agtergelaat.

Die nageslag mag Hendrik Christiaan Bergsma onthou as 'n pligsgetroue dieenaar van die ZAR en Nederland.

Verwysings

1) Kyk "de Nederlandse Post", Kaapstad-Johannesburg, Julie 1982, p.31.

2) Die Merkantilisme (mercantile system) was die ekonomiese beleid van die regerings in talle Europese lande in die 17de en 18de eeu om te owerheidsmaatreëls, onder meer beskermende regte, die landsekonome te ontwikkel en meersydig en sterk te maak. Die "pacte colonial", soos die Franse dit genoem het, was die Merkantilistiese beleid om die Europese kolonies diensbaar aan die belange van die moederland te maak. Die nawerking van die beleid het tot ver in die 19de eeu geduur.

3) By die 100-jarige bestaan van die Nederlandse konsulaat-generaal in Kaapstad in 1957 het by uitgewer A.A. Balkema te Kaapstad in dié jaar die brosjure "Het Consulaat-generaal der Nederlanden 1857-1957" met bydraes van verskillende skrywers, 28 pp., verskyn.

4) P.J. van Winter, "Onder Krugers Hollanders", deel 2, J.H. de Bussy, Amsterdam 1938, p.14 noot 1 - J. Ploeger, Nederlandse konsulêre verteenwoordiging in die Suid-Afrikaanse Republiek 1852-53, in "Historiese Studies", jaar-

gang een, Pretoria, Julie 1939 - Mei 1940, p.22-23.

5) Van Winter t.a.p. noot 4 bo, p.14 noot 1. Arnoldi word as "Surgeon and Accoucheur (man midwife, vroedmeester)" van die Medical Department onder die Britse bewind 1877-81 vermeld in Fred. Jeppe, "Transvaal Book Almanac Directory for 1877", Pretoria 1877, p.52.

6) "De Hollandsche Afrikaan", 2 Mei en 6 Junie 1883 - Van Winter t.a.p. noot 4 bo, p.14 noot 1.

7) Van Winter t.a.p. noot 4 bo, p.14 noot 1, vermeld dat Fockens in 1889 na Suid-Afrika gegaan het.

8) Boedel van H.C. Bergsma, Buiteland, Sterftekennis 17 295, Transvaalse Argiefbewaarplek, Staatsargief Pretoria.

9) "De Volksstem", Pretoria, 20 April 1895, opskrif "De heer Bergsma". Die ondervraer van Bergsma is nie vermeld nie. Die aanleiding tot die vraag-gesprek en sy kort biografie was sy aftrede as konsul-generaal in 1895, 66 jaar oud. Hierdie artikel is my belangrikste bron vir Bergsma se lewenskets. 'n Ander bron is "De Wereldburger", no. 51, 22 Maart 1888, artikel na aanleiding van Bergsma se benoeming in Pretoria.

Cornelis Johannes Vels was eers 8 jaar kandidaatnotaris te IJselstein by Utrecht in Nederland. Hy het hom in 1855 in die Oranje-Vrystaat gevestig en was prokureur op Fauresmith. Hy is in 1883 tot Staatsprokureur van die Vrystaat benoem. Sy seun Henry Bernardus Isaac Vels is op 2 Februarie 1858 op Fauresmith gebore en was in 1877-79 studiegenoot van die jong Marthinus Theunis Steyn, later Staatspresident van die Vrystaat. Hulle het in die twee jaar privaatonderwys in Deventer ontvang om hulle op die studie in die regsgeleerdheid in Brittanje voor te berei.

10) Artikel oor F.H. Jeppe in "Suid-Afrikaanse biografiese Woordeboek", deel 2, Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing en Tafelberg, Pretoria en Kaapstad, 1972; hierin ook besonderhede oor die "Transvaal Argus".

11) Foto onder meer in "Centenary Album, Pretoria's first century in illustration", City Council of Pretoria, 1955, p.25.

12) Alric Forssman, "Magnus Johan Frederik Forssman 1820-1874", Pretoria 1962, p.12; die veiling is gehou op 21 Desember 1874 te Pretoria.

13) Ten minste twee van Burgers' Hollanders, W.E. Bok en E.J.P. Jorissen, het 'n groot aandeel in die Transvaalse aksie teen die Britse anneksasie in 1877 geneem en hulle daarna by Krugers' Hollanders geskaar.

14) Ooreenkomstig Extrait du registre des décès, Montreux, 17 Julie 1899, gevoeg by Sterftekennis 17 295, Transvaalse Argiefbewaarplek Pretoria.

15) Testament van H.C. Bergsma, gevoeg by Sterftekennis 17 295, t.a.p. noot 14 bo.

F.C. Stiemens word vermeld as een van die 4 District Justices of the Police te Pretoria in "Longland's Pretoria Directory for 1899", Johannesburg 1899, faksimileherdruk deur Staatsbiblioteek te Pretoria 1979, p.225.